

Modern Bir Ozan:
Ólafur Arnalds ve Müzikal Poetika

Deniz DENİZEL*

deniz.denizel@hotmail.com

Öz

Bir modern klasikçi olarak Ólafur Arnalds'ın temsil ettiği müzikal poetika belirli anlam dizgeleri, tür ve temaların oluşturduğu organik bileşkeyle görünüşe çıkmaktadır. Arnalds varlığın metafiziğine gönderme yaparken modern klasik türüyle melankoli teması, minimallik ve ambient türleriyle masalsılık temalarını birbiriyle harmanlayarak müzikal bir estetik ortaya koyar. Arnalds aynı zamanda tüm bu felsefi derinliğe sahip olguları altın orana tabi kompozisyonlar ve tematikleşmiş bir duygu yoğunluğuyla izleyicinin duyumsama alanına iletir. Arnalds'ın eseri For Now I Am Winter, fenomenolojik görünümü aşır bir diegetik temaşa estetiği haline gelmiştir.

Anahtar Kelimeler: Modern klasik, metafizik, melankoli, minimallik, ambient ve masalsılık.

A Modern Bard:

Ólafur Arnalds and Musical Poetics

Abstract

As a modern classicist, the musical poetics represented by Ólafur Arnalds manifests with an organic combination formed by stated meaning sequences, genre and thematics. Arnalds expresses a musical aesthetic by combining modern classic genre with thematics of melancholia, minimalism and ambient genres with epicism while relating with metaphysics of presence. He transmits phenomena which have philosophical depth with the compositions of which made with golden ratio and a thematized intensity of emotion to the sensing area of the audience. His artwork For Now I Am Winter transcends phenomenological aspect and became a diegetic contemplating aesthetics.

Keywords: Modern classics, metaphysics, melancholia, minimalism, ambient and epicism.

* D.E.Ü. G.S.F. Fotoğraf Bölümü mezunu; deniz.denizel@hotmail.com

GİRİŞ

“Bazı şeylerin bilimsel açıklaması yoktur... Onlar yalnızca betimlenebilirler.”

Elektronik müziği ve gittikçe melezleşen alt tür ve akım çeşitlemeleriyle kendini ortaya koyan küresel panoramayı incelediğimizde, bir koldan bilgisayar destekli, yapay ve kendini tekrar eden basmakalıp şablonlarla icra edilen kompozisyonları; bir koldan ise kendisini fenomenolojik düzeyde görünüşe çıkarmış, hatta cisimleştirmiş bireysel üsluplar ortaya koyan ve dâhiyane müzikal yetilere sahip sanatçılarla karşılaşmaktayız. Başlıca bir terminolojik açmaz ve temsiliyet çelişkisi üzerinde vukuu bulan modern klasik türü ile mutlak bir harmoni içerisindeki ve aynı zamanda postmodern çokçeşitliliğin yarattığı edimsel karmaşaya rağmen, bu bağlamda günümüzde nesnel anlam dengelerini imleyerek bestelenen eser sayısı; hem geçmişte bestelenmiş türdeş eserlerin çokluğu arasından sıyrılıp kendini ön plana çıkartacak şekilde beliren, hem de doğru organik birlikle düzenlenmiş şekliyle oldukça az görünmektedir. Peki, “modern klasik” neyi temsil eder? Pek tabi ki o, müzikal evrimde kendini geliştirme fırsatı bulmuş, kompozisyonun olabilecek en doğru organik harmoni içerisinde ve doğrusallıkla sistemleştirilmiş bir sürümü olarak, klasik müziğin yapısına estetik bir dışavurum olarak eklenen duygu yoğunluğunun dinleyicide yarattığı duygusal etkiyi tasvir eden seçkin bağlamda popüleriye olmuş bir müzikal türü ifade etmektedir. Bir modern klasik bestecisi, her şeyden önce modern klasiğin neden “olduğu şey” olduğunu; veyahutsa neden modern (veya postmodern?) olgusunun kapsadığı insan modelinin özünde ve sanatta duygu yoğunluğuna ihtiyaç duyduğunu idrak etmek durumundadır. Modern klasikte içkin yapı, tüm boyutların ötesinde kendini bir boyutsuzluk evresi olarak özerkleştiren yeni bir varlığın tezahürü olarak göstermeli, kendi ölçüt ve normlarını tanzim eden ve bunları bir zamansızlık evresi, kayıtsız bir durağanlık ve son olarak şairane bir ciddiyet gibi olgularla sentezleyen yeni bir yapı olarak dinleyicinin karşısına çıkmalıdır.

Modern klasiğin günümüzdeki temsilcileri arasında Angelopoulos filmleriyle de tanınan Elena Karaindrou, geçmişten aldığı mirası kendi üslubuyla yorumlayarak ve bunu yeni bestelerle destekleyerek ortaya koyan Paul Schwartz; melankoli temasını bestelediği her eserde eşsiz bir şekilde üsluplaştıran Secret Garden, özellikle Marble King albümüyle ve New Age türünü de içine katarak masalsı ve naif bir retorik ortaya koyan Stamatis Spanoydakis, özellikle yaptığı film müzikleri ve Piano Work albümüyle bağlam dâhilinde ön plana çıkan Craig Armstrong, konunun kapsamı dâhilinde video oyunları için bestelediği eserlerle dikkat çeken Jesper Kyd, Quiet Letters ve They Made History albümleriyle konunun kapsamına dâhil olan Bliss, özellikle Kieslowski'nin Üç Renk üçlemesine bestelediği eserlerle dikkat çeken Zbigniew Preisner ve ulusal, mutlak bir örnek olarak Fahir Atakoğlu gibi isimler mevcuttur. Ancak yalnızca üslup ve beste değişkenleri ele alınarak değerlendirildiği zaman, eserleriyle karşımıza çıkan (ki onun için eser, albümün kendisidir) Ólafur Arnalds, saf, güzel ve şiirsel temaları daha önce bestelediği şekilde ve geri dönülmez bir organik birlikle ortaya koyduğu görülmektedir.

1.1. Ólafur Arnalds

İronik bir şekilde, daha önce Fighting Shit isimli bir hard-core punk grubunun davulculuğunu üstlenen Arnalds, kendi ifadesine göre yirmili yaşlara yaklaştığı sırada kendini otomatik olarak güdüleyen bir etkiyle, rock müziğin kendinde yarattığı öznel duygu yoğunluğunu genel olarak müzikte neyin yarattığını sormuş ve klasik, özellikle modern klasikteki kompozisyon öğelerine ve notaların dizilimlerine odaklanmıştır. 2004 yılında, ülkesini ziyaret eden Heaven Shall Burn isimli bir metal grubu için evinde hazırladığı bir intro ve iki outro'yu grup üyelerine verdiğinde, grubun eserleri beğenip yeniden bunu tekrarlamasını istedikten sonra Arnalds, uzun süre ara verdiği piyanoyu çalmaya devam etmiş ve modern klasik besteciliği bağlamında ilk adımlarını atmıştır.¹ Dyad 1909 ve Variations of Static gibi albümleriyle yekpare bir bütünlük

¹ Donald Gislason, “A Conversation With Ólafur Arnalds” Lögberg-Heimskringla'dan alıntı yapılmıştır.

içerisinde kendini bulan iki hikâyeyi tamamıyla enstrümantal kompozisyon ve bir ölçüde deneysel üslupla aktardıktan sonra, özellikle kendi üslubunu yakaladığı ve tam anlamıyla deneyselden modern klasiğe geçiş yaparak, duygu yüklü bir vizyonla düzenlediği Found Songs albümüyle dünya sahnesinde kendinden söz ettirmiş; For Now I Am Winter albümüylese tekrarlanması zor, eşsiz bir yorum ve sentezle fenomenolojik düzeyde görünüşe çıkarmıştır.

1.2. Melankoli Teması ve Ambient Türü

Her ne surette olursa olsun, Arnalds'ın ortaya koyduğu eserlerde ilk izlenimde eleştiririnin dikkatini çeken şeyler, melankoli teması ve ambient² türünün organik bileşkesidir. Ambient'in, izleyiciyi metafizik³ bir algı evresiyle soyut bir âleme sürükleyen harikula-de yetisine rağmen, en büyük handikabı kompozisyonun oldukça zayıf ve belirli zamanlardaysa hiç olmamasıdır. Bu tür, ancak doğru bir kompozisyonla, yani giriş, gelişme ve sonuç ilkeleri bağlamında eserin ara ve nakarat bölümlerinin çoklukta birlik ve farklılıkta denge unsurlarına göre betimlenmesi, eserin doygunluk eşliğinin, iniş ve çıkışların, zirve noktasının ve duygusal tandansın boyutlarının tanzim edilmesi ve en nihayetinde dinleyiciyi sıkımsayacak bir ritimle ve mümkünse çoksesli bir yapıyla ifade edildiği zaman başarılı olabilir. Kompozisyon ve ana tür ambient müziğin tamamlayıcısı değildir, aksine ambient belirtilen unsurların tamamlayıcısı olabilir. Arnalds bu olgunun farkında olduğu için, temelde

² Ambient müzik, elektronik kaynaklardan üretilen seslerin yardımıyla, uzayan (sustain) ses alanları yaratarak, "atmosferik" bir yapı kurmayı amaçlayan, ezgi ya da ritimden çok, elektronik yollarla üretilen seslerin ard arda dizilmesiyle yapılan bir müzik biçimidir. Elektrogitarlarla birlikte kullanılan synthesizer ve klavyeler, uzayan sesler, derinlikli efektler ve reverb efekti yardımıyla, net olmayan, bulanık, uzayan ses alanları yaratılır (A. Barış Çerezcioglu, Küreselleşme Bağlamında Extreme Metal Scene: İzmir Metal Atmosferi, s.44-45).

³ Metafizik, var olanı olduğu gibi ve kendi evrenselliği içinde idrake tekrar kazandırmak için, var olanın ötesini araştırmaktır (Martin Heidegger, Metafizik Nedir? s.51).

eserlerini bu uğraklar çerçevesinde betimleyen, aynı zamanda melankolik dışavurumu tematikleştirerek dinleyiciyi doğal olarak etkisi altına almaktadır. Melankolinin insan üzerindeki etki alanı oldukça derindir ve o, tıpkı kaybolan geçmişin dehlizlerindeki 'saf ama boynu bükük' anıları yeniden su yüzeyine çıkararak, kaybedilmiş olana karşı duyulan burukluk hissini temsil eden; sönmüş bir alevden geriye kalan küllerin içine saklanmış kor gibi, sönmek için umarsızca kendini saklayan ve en nihayetinde sönmeyen bir yapıya sahiptir. İşte bu yüzden, her insanın anlatacak bir hikâyesi vardır ve melankolik temalar onu etkiler.

1.3. Diegetik Temaşa Estetiği ve Khora

For Now I Am Winter'ı incelediğimizde, ilk izlenimde dahi olsa karşımıza kavram, tür, tema ve yeni anlamların birbiriyle iç içe geçmiş ancak bunu rastgelelikle değil, akılcı notalarla kendini gösteren iniş ve çıkışlarla, doğru izleklerle kendini belirleyen ve sanatsal tezahürün bir sonraki evresi olan diegetik bir temaşa estetiğine kendini bıraktığı yepyeni müzikal bir olgu çıkmaktadır. Arnalds, betimlediği öznel dünya görüşünde öyle büyük bir felsefi derinliğe sahiptir ki onu, medyumun dışında kalan farklı ve yüce disiplinlerin himayesindeki olgulara tabi kılıp, dâhiyane bir şekilde harmonik ve şiirsel bir görünüm yaratmaktadır. Albüm yekpare bir bütün olarak ele alındığında, gizil ve bilinç sahibi bir anlamın kendini deşifre ettiği ve görünüşe çıkardığı hissedilmekte ve yalnızca tinsel bir âlemde var olan saf olgular üzerine düşünmekten doğan gerçekdışılık, bir nevi Khora⁴ dinleyiciyi etkisi altına almaktadır. Temanın yarattığı ve dinleyicinin öznelliğinde vukuu bulan anlam dizgesi, soyut form ve metafizik anlatının oluşturduğu itkiyle yoğun bir hiçlik⁵ ve sonsuzluk

⁴ Khora, sadece tinsel bir dünyada, yani ne pastoral yaklaşımların ne de bilimsel ölçümlerin bulunduğu bir dünyada var olan problemler üzerine düşünmekten doğan gerçekdışılıktır (Thorsten Botz-Bornstein'ın, Filmler ve Rüya, s.44).

⁵ Bu noktada ifade edilen "hiçlik hissi", 'sınırı, başı ve sonu olmayan bir boşluk', 'belirsiz bir yokluk' veya 'olmayan bir gerçekliğin temsili' anlamındaki hiçlik olarak kullanılmamıştır. Jean-Paul Sartre'ın

hissi yaratmakta ve bu duyguların oluşturduğu dinginlikse dinleyicide her şeyi tümleşik, ortak bir boyut olarak yeni bir algılama eğilimi oluşturmaya yönelik işlevsel bir güdü inşa etmektedir. Albümde panteist⁶ bir dünya görüşünün kendini duyumsattığı huzur ve doğacılığın⁷ taşıyageldiği kökeni imleyen bozulmamışlık, değiştirilmemişlik ve nihai olarak dinleyicide, Arnalds'ın bu yapaylığı, kavramsal ötekileştirmeyi ve sığılıcı örselleyen tavrının yarattığı sükûnet mevcuttur. Suskunluk ile sükûnetin ayrıldığı nokta, suskunluk daha çok olumsuz bir yapı teşkil eden bir şeye verilen tepki olarak anlanırken, sükûnetinse bunun aksine bir şeyin sahip olduğu estetik ve özdeşim özelliklerinin etkisinden doğan bir önkabul eylemi olmasıdır.

1.4. Masalsılık ve Minimallik

Arnalds'ın dizgesinde kurguladığı bir başka kavramsal olgu, hiç kuşkusuz ki masalsılıktır. Tıpkı kaybolan geçmişimizdeki bir nesne veya kişiyi imleyen, onu andıran başka bir şeyle karşılaştığımızda duyumsadığımız farklı âlemin izlerini taşıyan zamanın izafi olarak esnemesi, geçen saniyelerin nesnel zamanda kısacık bir süreliğine de olsa, kendisini bir zamansızlık evresine dönüştürüp insanı içine alması gibi... Tıpkı varlığını duyumsamaktan çocuksu bir edayla etkilendiğimiz birini umarsızca izlemek ve onun dışında kalan gerçekliğin şairane bir intibahla kendini hiçliğe dökmesi gibi... Gördüğümüz şekliyle Arnalds'ın temsil ettiği masalsılık, içerik yani olay örgüsü bağlamında bir masalsılık değil, fakat duyumun zihinde yarattığı izlenim ve bu izlenimin tıpkı karanlık bir boşluğu aydınlatan ışık gibi ekolanmasının yarattığı masalsılıktır.

iddia ettiği gibi hiçlik kendi etkinliğini somut bir biçimde varlıktan devşirir (Varlık ve Hiçlik, s.65); varlığı bağrında taşır (a.g.e., s.67). Burada Heidegger'in tanımı da konuya denk düşer: "Bilfiil mevcut olmak, hiçliğin içinde devam ettirilmek demektir" (Metafizik Nedir? s.47).

⁶ Panteizm, tanrının doğada içkin bulunduğu inancı, doğayla tanrıyı bir ve aynı şey saymaktır. Bu inanca göre doğa tanrıdır ve tanrı, evrendeki bütün varlıkların toplamıdır (Orhan Hançerlioğlu, İnanç Sözlüğü, s.295).

⁷ Doğacılık, doğayı kutsallaştıran, amaçlayan ve her türlü ölçüyü doğada bulan öğretilerin genel adıdır (Hançerlioğlu, Felsefe Sözlüğü, s.66).

Bir surette dizgenin taşıdığı anlam bağlamında içerik değil, bireysel üslup bağlamında yön-temle alakalıdır. Yapısalcı bir görüşle kompozisyonun, üslubun tüm süreçlerini dolduracak kadar yoğun görünmesine rağmen Arnalds, anlatılageldiği hikâyesini abartı ile değil, fakat minimal⁸ bir üslupla ifade etmektedir. Kullandığı ses ve tınılar gereksiz tüm diğer öğelerden arındırılmış bir şekilde dinleyicinin duyumsama alanına iletilmektedir. Tasarlanan 'arınmış' kurgu, eserin temsil ettiği dinginlik, beraklık ve zarafet gibi olguların izleyicide bıraktığı etkiyi artırmaktadır.

1.5. Başka Bir Dünya Arayışı ve Kronotopik Söylem

For Now I Am Winter'ın anlam çözümlenmesinde İzlanda tarihi, toplumsal yapı, kültür ve iklim koşullarıyla da ilişkilendirilecek bir bağlam olan 'başka bir dünyaya duyulan özlem'den doğan romantik⁹ bir tema kendini göstermekte; daima bir uzaklık hissi ve ona karşı duyulan samimi bir bağlılık gözlemlenmektedir. Albümle aynı ismi taşıyan eserde sürekli kendini tekrarlayan "şimdilik ben kışım" cümlesinin metaforik felsefi önermesinin yanında, bir takıntı ve şevkle kış mevsimine, yani temsili olarak karamsarlığa bağlı kalındığı; nihai olarak iyimserliği temsil eden ve kavramın zıttı olan ilkbahara özsel olarak küskünlükle özlem duyulması ifade edilmektedir. Pek tabi ki bu tavır mesnetsiz bir yabancılaşmanın, yüce bir kendine acımanın ve benliğin mevcudiyetine dair bir korkunun dışavurumu değil, fakat son raddede şiirsel, belki

⁸ Minimalist müzikte duyuluş en ön plandadır, gerçekleştirilen en ufak değişikliğin amacı da bunların duyumuza yansımaları sağlamaktır. Kullanılan materyalin küçük değişimleri de genelde her seferinde parametrelerin sadece birinde olur: Bir ritmik gözenin yavaş değişimi, ses yüksekliğinin değişimi, iki ostinati'nin [kendini sürekli tekrarlayan bir melodi veya örüntü] yavaş yavaş birbirinden uzaklaşması, olaya ezgisel bir elemanın katılımı gibi. Müzikleri ayrı ayrı kesitlerden oluşur, bir kesitin içinde yapılabilecek şeyler tükendikten sonra öbürüne geçer. Beatrice Ramaut-Chevassus, Müzikte Postmodernlik, s.34-35).

⁹ En geniş kullanımıyla 'romantik' sözcüğü zihnin duygular, haller ve sezgiler gibi öznel durumlarının baskın olduğu her tür sanat yapıtını ifade eder (Stephen Little, ...izimler: Sanatı Anlamak, s.72).

'çocukça' ve bir noktada mağrur bir özlem olarak görünüşe çıkmakta; kendini, karşısındaki 'ne olmadığıyla' tanımlayan bir ifade olarak dikkat çekmektedir. Arnalds, albümünde öylesine derin ve çokboyutlu imgesel bir perspektif kurgulamıştır ki, o bir müzikal eser olmasına ve yalnızca bir duyuya hitap etmesine rağmen, kendini sanki bütün duyulara aynı anda duyumsatırmuşçasına etkili bir izlenim yaratmaktadır. Onun kurguladığı uzam-zaman tümleşimi, başka bir deyişle kronotop¹⁰, sanki kendi normları ve varlıksal koşullarını yaratan bir üst bilince, rüyaya benzer. Kurgulanan fenomenal gerçeklik, bağlamların temsilleriyle kendini var eden gerçekdışılıkla, dinleyicinin zihninde kendini eritir, saydamlaşır. Her daim canlılığını koruyan ve kronotopun derinliğinde etkileyici bir zevahir haline dönüşen imge, geri dönüşü olmayan bir ivmeyle yoğunlaşır ve öznelliğin derinliğinde çözünerek kendini görünüşe çıkarır.

Biçimsel bir üstgörüşle eseri incelediğimizde, karşımıza farklı bir üslup denemesi olarak eserlerin kısa intro'lara eklenmiş uzun outro'lara sahip olmaları çıkmakta; tahmin edileceği üzere çoksesli yapı ve üzerine inşa edilmiş üst üste bindirilmiş vokal kullanımları kendini göstermektedir. Bununla birlikte genel olarak ağır tempoyla kurgulanan, birbirini bazı noktalarda tekrar eden nota dizgeleri ve bir kısmı Icelandic Senfoni Orkestrası'yla icra edilen eserler dikkat çekmektedir. Eserlerin tümünün kompozisyonları, aranjmanı ve yapımcılığını Ólafur Arnalds üstlenirken, beş eserin sözleri aynı zamanda vokallığı de üstlenen Arnór Dan tarafından kağıda dökülmüştür. Genel olarak devrik yapı ile biçim ve anlam olarak uyumla yazılmış sözler, doğanın ritmini ve kendiliğindenliğini yüksek bir belagat yetisiyle betimleyen bir yapıyla görünüşe çıkmaktadır. Albüm görünüşü ve kitapçığı fotografik uzam ve çizim ile bir noktada grafik imgeler ve soyutlamacı bir vizyonla kendini

¹⁰ Bu terim matematikte kullanılmaktadır ve Einstein'ın Görelilik Teorisinin parçası olarak geliştirilmiştir. Edebiyatta ve bizzat sanatta, zamansal ve uzamsal belirlenimler birbirinden ayrılmaz ve daima duyguların ve değerlerin izini taşır (Mikhail Bakhtin, Karnavaldan Romana: Edebiyat Teorisinden Dil Felsefesine Seçme Yazılar, s.316).

harmanlayan bir yapıyla görsel olarak cisimleşmektedir. Özellikle konsept tasarım içinde hacim kazanan doğacı, insansız fotoğraflar, bağlamın temsil ettiği zamana tabi olunmuşluktan özerk ve varlıktan izole edilmiş temasayı tamamlamakta, onun sahip olduğu kimliğe yani bir yoğunluk kazandırmaktadır.

SONUÇ

Ólafur Arnalds özellikle For Now I Am Winter albümünde önceki pasajlarda bahsi geçen pek çok kavramı birbiriyle doğru bir etkileşim haline sokarak hangi şekilde ele alırsa alınsın, hiçbir surette sınıflandırılmayan yeni bir türe ait yeni bir şablon ve kaçınılmaz olarak eşsiz bir üslup geliştirmiştir. Bu, kendi kendine yeten imkânları oluşturan ve aynı zamanda felsefi değişkenlerle hâsıl olan yeni bir türsel melezleşmeyi, başka bir deyişle evrimi de temsil eder. Bu evrim, bahsi geçen tema, tür ve konuların hepsini kapsarken, öte yandan hiçbir şekilde onlara ait olmayan yeni bir türün prototipi olarak mütalaa edilebilir. Bu noktada kendini cisimleştirerek billurlaşan olgu, Arnalds'ın altın orana tabi unsurlara bağlı kalarak oluşturduğu kompozisyonları mutlak organik birlikle öznel unsurlarla sentezlemiş olmasıdır. O, çocukluğunda birine âşık olmuş ve bunu buruk bir özlemle hatırlayan birinin maneviyatıyla saf bir hissiyat kurgulamış ve bunu da tabiata atfetmiştir. Bu öyle bir hissiyattır ki, geçmişe dönük muğlak bir zamansızlık evresindeki uykusundan uyanan ve hakikate gözlerini açan bir benginin, eşdeyişle Weltgeist'in kendini çocuksu bir edayla varlığa dökmesi gibi yoğun ve sevgi doludur. Arnalds, For Now I Am Winter albümüyle yalnızca müzikal evrimi temsil etmekle kalmaz, aynı zamanda idealist sanat panoramasında kendini yeri sarsılmaz bir şekilde konumlandırır ve varlıkla bütünleşen, tıpkı günbatımındaki güneş ışınlarının denize yansımaları gibi parıltılı bir estetik söylem ortaya koyar. Bu noktada biz dinleyiciye, birçok bağlamın ötesinde kendini yoğunlaştıran ve dinledikçe sanki derin bir yazınsal metinmiş gibi açılan; çözülmeye uğrayan ancak hacminden bir şey kaybetmeyen bu eseri kendi özerkliğinde kabul edip gereken değeri vermek kalır.

Kaynakça

BAKHTIN, Mikhail, (2001), Karnaval-
dan Romana: Edebiyat Teori-
sinden Dil Felsefesine Seçme
Yazılar, İstanbul: Ayrıntı Yayın-
ları.

BOTZ-BORNSTEIN, Thorsten, (2011),
Filmler ve Rüyalarda, İstanbul:
Metis Yayınları.

ÇEREZCİOĞLU, Aykut Barış, (2011),
Küreselleşme Bağlamında
Extreme Metal Scene: İzmir Me-
tal Atmosferi, D.E.Ü. G.S.E.
Müzik Bilimleri Anabilim Dalı
[yayımlanmamış] Doktora Tezi.

GISLASON, Donald, (2009), A Conver-
sation With Olafur Arnalds,
[http://www.lh-
inc.ca/attachments/article/260/13
.pdf](http://www.lh-inc.ca/attachments/article/260/13.pdf), (erişim tarihi: 28.03.2014).

HANÇERLİOĞLU, Orhan, (1975),
İnanç Sözlüğü, İstanbul: Remzi
Kitabevi.

HANÇERLİOĞLU, Orhan, (1989), Fel-
sefe Sözlüğü, İstanbul: Remzi
Kitabevi.

HEIDEGGER, Martin, (2003), Metafizik
Nedir?, İstanbul: Kaknüs Yayın-
ları.

LITTLE, Stephen, (2008), ...izimler: Sa-
natı Anlamak, İstanbul: Yem
Yayın.

RAMAUT-CHEVASSUS, Beatrice,
(2004), Müzikte Postmodernlik,
İstanbul: Pan Yayıncılık.

SARTRE, Jean-Paul, (2009), Varlık ve
Hiçlik, İstanbul: İthaki Yayınla-
rı.